

PREDESTINATIE IN FILOSOFISCH PERSPECTIEF

Piet Soeteman

Bepaalt God welke mensen uitverkoren zijn of is de uitverkiezing een autonoom fenomeen dat gebaseerd is op willekeur?

In artikel 7 van hoofdstuk 1 van de Dordtse Leerregels staat dat de Verkiezing een onveranderlijk voornemen Gods is, door hetwelk Hij vóór de grondlegging der wereld een zekere menigte van mensen, niet beter of waardiger zijnde dan anderen, maar in de gemene ellende met anderen liggende uit het gehele menselijke geslacht, van de eerste oprechtheid door hun eigen schuld vervallen in de zonde en het verderf, naar het vrije welbehagen zijns willens, tot de zaligheid, louter uit genade, uitverkoren heeft in Christus, [.....]

Als de samenstellers van dit artikel gelijk hebben dan beschikt God over ons lot en heeft Hij dat al bepaald voordat de wereld bestond. God verkiest en verwerpt mensen.

Ik zal aantonen dat artikel 7 een drogreden is, een contradictie en dat de auteurs hierin onwaarheid verkondigen. De uitverkiezing gaat buiten God om en is in principe een kwestie van willekeur.

Aan God worden drie eigenschappen toegeschreven, almacht, onveranderlijkheid en alwetendheid. We gaan de betekenis van die eigenschappen nader bekijken en uitzoeken hoe die eigenschappen zich met elkaar verhouden en of ze verenigbaar zijn.

In Genesis 1 : 17 staat: “zo verscheen de HEERE aan Abram, en zeide tot hem: Ik ben God, de Almachtige!”

Almacht, absolute macht betekent dat God een zuivere wilsvrijheid moet hebben, dat alles wat Hij wil gerealiseerd wordt, denk maar eens aan Genesis 1 : 3: “En God zeide: Daar zij licht! En daar werd licht.” We zullen hierna zien of God Zijn wilsvrijheid kan handhaven als we de twee andere eigenschappen nader beschouwen.

Onveranderlijkheid is het traditionele standpunt over deze eigenschap van God.

Zo schrijft Veldkamp in ‘Zondagskinderen’ over Zondag 10 van de Catechismus: “Evenzo verloopt de geschiedenis der mensheid en der kerk, van de volken en de afzonderlijke personen, naar Gods gemaakt bestek. In Zijn eeuwig raadsplan werd alles vastgelegd, en zo en niet anders gebeurt het.” (pag. 129) en “Als alles zó met onfeilbare zekerheid gebeurt, wat God in Zijn eeuwig raadsplan heeft vastgelegd, dan is daar ook geen wrikken of buigen aan.” (pag. 129)”

Het probleem is dat het merendeel van de bijbels-theologische wetenschappers voet bij stuk zal houden en zal claimen dat de Bijbel wel degelijk zegt dat er verandering van intentie in God is. Goddelijke veranderlijkheid heeft even goede papieren. Regelmatig wordt over Gods berouw gesproken, zowel Gods berouw ten kwade (Genesis 6 : 6 en 1 Samuel 15 : 11) als ten goede (bijvoorbeeld Jeremia 15 : 6 en Jona 3 : 9 - 10). Dat God terugkomt op een beslissing is een probleem dat wordt opgelost als we die gebeurtenissen zien als zijnde door onze perceptie gecreëerd. Wanneer God op een beslissing terugkomt dan is er op dat moment geen sprake

van een actie van God maar het plaatsvinden van een gebeurtenis die eerder in Gods script is vastgelegd.

Onveranderlijkheid impliceert dat de toekomst vaststaat. Het Plan van God is een deterministische causale keten van gebeurtenissen waar niet van afgeweken kan worden. Wij ervaren dat niet omdat het onmogelijk is om alle voorwaarden te kennen die de toekomst bepalen. Het vereist een volmaakte historische kennis van feiten en gebeurtenissen maar ook van alle gedachten die mensen hebben gehad want die kunnen als elektrochemische processen ook beschouwd worden als fysieke gebeurtenissen.

Als je alle oorzaken zou kennen dan ziet de toekomst er volkomen helder uit. Je hoeft niet op de toekomst te anticiperen, alles verloopt volgens een onvermijdbaar patroon. Er zijn geen vragen en onzekerheden. Het leven is als een blokdiagram zonder 'wybertjes' waarbij het moment van de instructie 'End' onwrikbaar vastligt.

In werkelijkheid ben je slechts in staat uit een beperkt aantal voorwaarden een scenario te schetsen. De incomplete kennis van voorwaarden zorgt dat je keuzes moet maken. Veel voorwaarden, zoals je gedachten uit het verleden zijn voor altijd vervaagd. Je kan daarom nooit weten welke onvermijdbare gebeurtenissen nog boven je hoofd hangen. Maar hoe is dat voor God. Moet Hij ook keuzes maken? En daarmee zijn we aan de derde eigenschap van God gekomen, Zijn alwetendheid.

Gods alwetendheid blijkt bijvoorbeeld uit teksten waar de auteur spreekt over Gods kennis van ons leven, vóórdat wij zelfs geboren waren, maar ook in vele andere opzichten lijkt God een volkomen en zekere kennis te hebben van alles wat er in de menselijke geschiedenis gebeurt.

De alwetendheid van God komt bijvoorbeeld tot uiting in Hebréeën 4 : 13: "En er is geen schepsel onzichtbaar voor Hem; maar alle dingen zijn naakt en geopend voor de ogen van Hem, met Wie wij te doen hebben." Ook Psalm 139 gaat over de goddelijke alwetendheid: "HEERE! Gij doorgrondt en kent mij. Gij weet mijn zitten en mijn opstaan; Gij verstaat van verre mijn gedachten."

En God weet ook wat de toekomst ons zal brengen: "Die van den beginne aan verkondigt het einde, en vanouds af die dingen, die nog niet geschied zijn;" (Jesaja 46 : 10) Die voorzienigheid van God komen we ook tegen in Mattheüs 10 : 29: "En niet één (musje) van deze zal op de aarde vallen zonder uw Vader."

Door Zijn alwetendheid kent God dus alle voorwaarden die bepalend zijn voor de toekomst. God heeft een volkomen kennis van Zijn deterministische Plan waarin Hij tijdens de uitvoering geen veranderingen meer kan aanbrengen. Alles is voorbestemd, gepredestineerd. Ds. J. J. van Ekeveld schrijft op pagina 1 van zijn artikel 'Calvijn en de uitverkiezing': "Door de predestinatie weet God vooruit wat Hij Zelf doen zal." En dat is vanuit deze zienswijze een juiste uitspraak maar die uitspraak houdt wel in dat God Zijn wilsvrijheid heeft ingeleverd, dat Hij geen invloed meer kan uitoefenen op de veroorzaakte gebeurtenissen die nog in het verschiet liggen. Een alwetende God kent de toekomst en kan daarom geen keuzes maken, er zijn geen alternatieven. Kiezen betekent immers dat je van te voren niet weet welke weg je zult gaan. Gods ingrepen in de geschiedenis zijn slechts schijnbare activiteiten omdat ze van te voren zijn 'geprogrammeerd.' Vanuit menselijk perspectief zet God op zeker moment de zon stil. Zo wordt het ook beschreven in de Bijbel. (Joz. 10 : 13) Het stilstaan van de zon was echter door alle voorafgaande gebeurtenissen reeds onafwendbaar. God laat de zon indirect stilstaan zoals een computerprogrammeur zijn programma op een vastgesteld moment een bepaalde handeling laat verrichten. God is onderworpen aan Zijn eigen deterministische Plan, het door Hem ontworpen computerprogramma waarin ook Zijn ingrijpen is vastgelegd. God heeft door Zijn existentie afstand moeten doen van Zijn vrije wil.

Op welk moment heeft zich dat feit voorgedaan? Omdat God al vanaf het begin van Zijn bestaan alwetend was, bestaat Zijn Plan ook vanaf het ‘Begin zonder vooraf’ en dat betekent dat Hij dus nooit keuzes heeft kunnen maken.

Dan gaan we nu eens kijken welke consequenties deze zienswijze heeft voor de uitverkiezing van mensen.

Omdat alle gebeurtenissen vastliggen zou het dus ook vast moeten liggen wie in de hemel komt en wie niet. Hoe is die schifting van mensen tot stand gekomen? Is hierover een besluit genomen en zo ja door wie en hoe?

Volgens artikel 7 van de Dordtse Leerregels zou God reeds voordat Hij de wereld schiep het onherroepelijke besluit hebben genomen om een aantal mensen te verkiezen. Hier zien we de contradictie waar ik in het begin van dit artikel aan refereer. God kan immers niet kiezen, want dat zou in strijd zijn met Zijn alwetendheid van de toekomst. De uitverkiezing is een actie die wel door God wordt uitgevoerd maar waarop Hij geen invloed kan uitoefenen, een actie die buiten de wil van God omgaat terwijl het Hem wel bekend is wie er uitverkoren zijn. Hoe is dit nu mogelijk? Is er dan toch sprake van willekeur? Draait God aan het rad van fortuin en ziet Hij dan pas wie voor de hemel is verkozen of weet God bij wie Hij het rad moet stoppen?

Uit al het voorgaande zou je tenslotte kunnen concluderen dat God aan het rad draait en weet op wie het zal stilstaan maar op het stilstaan zelf geen enkele invloed heeft. Het gaat hier dus niet om *wie* God verkiest maar *hoe* Hij verkiest en daarin is dus sprake van willekeur.